

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

№9

Google Scholar

OPEN ACCESS

ULRICHSWEB[®]
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

ROAD

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

Academic
Resource
Index
ResearchBib

ISSN
INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

CYBERLENINKA

BASE

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

Crossref

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 662 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-sentyabrda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyeich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi 336/3-
sonli qarori bilan ro'yxatdan
o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Postdan xaridgacha: influenser va ilg'or veb-ilova (PWA – progressive web app)ning chakana sotuvga real ta'siri	14
Abdulaziz Madjidov	
Ta'lim xizmatlari bozori samaradorligini oshirishda ta'lim klasterlarining roli	22
Imamova Nilufar Asamutdinovna	
Korxona raqobatbardoshligini oshirishda marketingning tovar strategiyasidan foydalanish holati.....	29
Xidirov Sherzod Olimovich	
O'zbekistonda moliyaviy savodxonlikni institutsionallashtirish: NFIS, Finlit.uz va ta'lim islohotlari	34
Irgashev Anvar Farxodovich	
Moslashuvchan menejment tizimlarini yashil iqtisodiyotga integratsiyalash tasnifi	39
Umarov Bexzod Batirovich	
Qishloq xo'jaligida innovatsion marketing strategiyasini ishlab chiqish.....	43
Sheraliyev Axror Sodiqovich	
O'zbekiston Respublikasida moliyaviy bank xizmatlarini rivojlantirishning tendensiyalari, undan samarali foydalanish imkoniyatlari va konseptual jihatlarini	48
Roziqov Behzod Bahrom o'g'li	
Metallurgiya korxonalarida raqamli texnologiyalarni joriy etish chet el tajribasi	54
Abdullayeva Matluba Nematovna	
Исследование связи между восприятием изменения климата и внедрением устойчивых методов ведения сельского хозяйства в Узбекистане	59
Светлана Ражабова, Бахром Миркасимов	
Surxondaryo viloyati qishloq xo'jalik tarmog'ini barqaror rivojlantirishni iqtisodiy-ekologik modellari	68
Abdug'aniyev Otabek Allajonovich, Xo'jamqulov Bekzod Turdaliyevich	
Milliy iqtisodiyotda real sektor salmog'i va uning o'zgarish tendensiyalari	75
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Isroilova Muhabbat Rustamjon qizi	
Qo'shilgan qiymatni soliqqa tortish uslubiyoti: xususiyatlari, vazifalari va muammolari	89
Xaitov Shuxrat Sharipboyevich	
Kognitiv yondashuv asosida tibbiyot oliy ta'lim muassasalari talabalari grammatik va diskursiv kompetensiyalarini shakllantirishning nazariy modeli va pedagogik texnologiyasi.....	94
Dadadjanova Feruza Muhammadyusupovna	
Transport tizimining rivojlanishi milliy iqtisodiy o'sishining asosi sifatida	98
Narziyev Umidjon Baxrillayevich	
Loyiha risklarini aniqlashda zamonaviy usullar va ularning samaradorligi.....	105
Marufhanov Davron Xasanovich	
Современные методы управления на железнодорожном транспорте в процессе трансформации системы.....	109
Кушакова Мамура Наримановна	
Финансовые механизмы и модели менеджмента в развитии устойчивой экономики транспортных компаний	115
Шарапова Гулчехра Рустамовна	
Kasbiy ta'limda o'quvchilarning raqamli kompetensiyasini shakllantirish va baholashning innovatsion yondashuvlari	120
Maxkamova Zuhra Tursunpulotovna	
Audit ishi sifati darajasini oshirish yo'nalishlari.....	124
Qushmatov Otaxon Qurbonaliyevich	

Erkin iqtisodiy zonalarda investitsiya loyihalarini moliyalashtirishning nazariy va amaliy asoslari.....	131
Yuldashev Baxtiyor Gayradjonovich	
Ko'chmas mulk qiymatini baholash va uning ekonometrik tahlili	135
Jaloliddinova Mohira Alisher qizi	
Современные тенденции и вызовы бюджетно-макроэкономической политики в Узбекистане	142
Хазраткулова Лола Нармуминовна	
Intellectual mulkda iqtisodiy mohiyat, mazmun hamda huquqiy jihat uyg'unligi	148
N.D.Maxmudova	
Axborot texnologiyalari asosida ta'limda loyiha boshqaruvida sun'iy intellekt va mashinali o'qitish imkoniyatlari	152
Xodjiyeva Durdona Abdurasolovna	
Концепция "Зеленого учета" и его значение для экономического развития.....	157
Умарова Зулайхо Турсуновна	
Iqtisodiyotning asosiy tarmoq va sohalariga kiritilgan investitsiyalarning joriy holati tahlili	166
Ismailova Kutlibeka Ulug'bek qizi	
O'zbekistonda yoshlar tashkiloti faoliyatini tashkil etishning o'ziga xos jihatlari va rivojlanish bosqichlari	172
Usmonov Adxamjon A'zamjonovich	
O'zbekiston Respublikasi maxsus iqtisodiy zonalarini investitsion holatini hududlar kesimida tahlili.....	178
Anvarxonov Abdulatifxon Jamshidxon o'g'li	
Kichik biznes va o'rta biznesni rivojlantirish orqali aholi farovonligini ta'minlash.....	184
Ahmedov Oybek Turgunpulatovich, Nurqulov Nurbek Sirojiddin o'g'li	
Fiskal siyosat instrumentlari orqali yashirin iqtisodiyotni qisqartirish va legallashtirish metodologiyasi.....	189
Ergasheva Malikaxon Avazxon qizi	
Fond bozorida savdo strategiyasi va uni amalga oshirishga yo'nalishlari.....	192
Soliev Istam Ixtiyorovich	
Sanoat korxonalarini innovatsion rivojlantirishning asosiy tamoyillari	197
Yuldasheva Kamola Miraliyevna	
Iqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda davlat boshqaruvi tizimining isloh qilinishi: Tajriba va istiqbollar.....	202
Mashrabaliyev Ibroximbek Mashrabaliyevich	
Iqtisodiyotning real sektorida investitsion loyihalarni moliyalashtirish amaliyoti.....	209
Qosimova Lola Sultanovna	
Sanoat mahsulotlari eksportida logistika zanjirining uzluksizligini ta'minlash: nazariy asoslar va amaliy yondashuvlar.....	217
Kurbonova Ma'mura Abdukarim qizi	
Soliq ma'murchiligiga zamonaviy texnologiyalarini joriy etish orqali qo'shilgan qiymat soliq ma'murchiligi bazasini kengaytirish yo'llari	222
Raxmonqulov Umidjon Rustam o'g'li	
Инновационные подходы к созданию проблемно-ориентированной системы прогнозирования, оптимизации и управления отраслями региональной экономики (жилищное строительство)	231
Далиев Ахтам Шарафутдинович	
Tovar-moddiy resurslar harakati samaradorligini oshirishda UZEX faoliyatining joriy holatini baholash.....	238
Sherzod Xolmurodovich Pardayev, Mamatkulov Farrux Gulomjon o'gli	
Sog'liqni saqlash tizimida tadbirkorlik faoliyatining turlari	244
Solikhova Dildora Alisher qizi	

“O‘ztemiryo‘lyo‘lovchi” ajning asisii faoliyatini samaradorligini oshirishda autsorsing xizmatini joriy etish strategik asoslari	250
Kaxarova Nilufar Yerkinjonovna	
Mintaqani kompleks rivojlantirishning metodologik asoslari va ustuvor yo‘nalishlari.....	256
Jumayeva Zulfiya Qayumovna	
Sog‘liqni saqlash tashkilotarida xarajatlar samaradorligini ta‘minlash masalalari	260
Raximova Maftuna Axmadjon qizi	
Aksiyadorlik jamiyatlarida sof foydani taqsimlash bilan bog‘liq bo‘lgan soliq solish masalalari	264
Suyunov Otabek Shuxrat o‘g‘li	
O‘zbekiston qonunchiligida raqamli transformatsiya jarayonida elektron to‘lov kartalarini soxtalashtirishni jinoyatlashtirish	276
Maxsadaliyeva Maftuna Toxir qizi	
Mamlakatimizda intellektual xizmatlar bozorini rivojlantirish masalalari.....	281
Miyassarov Davron Abdurashid o‘g‘li	
Validation of the dutch eating behaviour questionnaire (DEBQ) in a sample of uzbek women.....	285
Khursana Usmanova, Dr Muhammad Bilal, Dilafuz Qo‘chqorova	
Iqtisodiy xavfsizlik tizimlarini o‘ziga xos jihatlari	295
Nabiyev Bexzod Shavkatovich, Bayboboeva Firuza Nabijonovna	
Davlat qarz siyosatini optimallashtirishda islomiy moliya instrumentlarining qo‘llanish imkoniyatlarini kengaytirish yo‘nalishlari	299
Tilabov Nasrulla Tashmurotovich	
Роль институциональных структур фондового рынка в обеспечении финансовой стабильности.....	305
Камилова Севара Анваровна	
The Impact of Digitalization on the Management System in the Entrepreneurial Environment of Uzbekistan.....	309
Ibragimova Saida Ilkhomovna	
China’s Investment Strategy in Uzbekistan: Sectoral Trends and Strategic Implications (2013–2024).....	313
Maftuna Nuriddinova	
Qo‘shilgan qiymat solig‘i tushunchasi va uning iqtisodiy mohiyati	319
Eshkarayev Bobir Chariyevich	
Raqamli boshqaruvning afzalliklari va uni rivojlantirish istiqbollari	324
Xolbayeva Marg‘uba Qazoqboyevna	
Korporativ boshqaruvning nazariy asoslari: O‘zbekistonda qo‘llanish imkoniyatlari.....	328
Jumayeva Guzall Sherxon qizi	
Audit organizations in Uzbekistan	332
Razzaqov Jasur Xamraboevich, Yaqubov Matrasul Mavlonberdiyevich, Sabirova Nodira Komil qizi	
Xorijiy investitsiyalarning turlari va xususiyatlari	337
Gofurov Doston Boxromovich	
Mahalliy budjet mablag‘larining samaradorligini oshirishda auditning o‘rni.....	341
Primova Shaxnoza Komiljonovna	
Модели управления государственными финансами в зарубежных странах.....	345
Наимов Шохрух Шарофиддинович	
O‘zbekistonning sirkulyar iqtisodiyotga o‘tishi: yashil o‘sish indikatorlari tahlili	352
Hakimov Anvarjon Abdulloyevich	
Innovation management in the education system: practical challenges, international experience, and effective strategies based on the example of Uzbekistan.....	356
Imomov Inomiddin Abdulxamidovich, Egamberdiyev Farhod Botirovich	
Трансформация энергетического комплекса Узбекистана: текущее состояние и перспективы развития	363
Хмель Е.В., Мирджалилова Д.Ш., Дерюгина Е.А., Лозовская Н.А.	

Improving the efficiency of personnel management and optimizing labor costs in Sam Glass LLC.....	368
Musayeva Shoira Azimovna, Agzamov Avazkhon Talgatovich	
Interactive design and museum management: enhancing guided tours through IOT and virtual solutions.....	374
Ibrokhimova Aziza Abbasovna	
Hududlar investitsion jozibadorligini oshirish yo'llari.....	379
Imomova Kamola Novfal qizi	
"Innovatsion usulda baliq yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari (Sirdaryo tumani misolida)"	385
Bo'ltakov Sardor Oqbo'ta o'g'li	
Bank filial tarmoqlari samaradorligini baholashning xorijiy tajribasi va undan O'zbekiston banklari amaliyotida foydalanish imkoniyatlari	392
Xoshimov Og'abek Nizomjon o'g'li	
Zamonaviy iqtisodiyotda davlat xaridlarinin elektron savdolarining o'rni	398
Burxanov G'ofur Baxodirovich	
Реализация концепции развития рынка зеленой экономики в сфере экономической безопасности Республики Узбекистан.....	401
Юнусова Римма Рахманбердиевна	
Tijorat banklaridan "foyda" solig'ini undirishning bugungi holati.....	408
Ergasheva Lobar Raxmatulla qizi	
O'zbekiston oziq-ovqat sanoatini iqtisodiy rivojlantirish yo'nalishlari	415
Abasova Gulirano Rahmatullo qizi	
Xorijiy tajribalar asosida ekologik tadbirkorlikning innovatsion va investitsion yo'nalishlarini tashkil etish	419
Turg'unova Tursunoy Maratovna	
Sanoat korxonalari jozibadorligini oshirishda marketing strategiyasini amalga oshirish xususiyatlari	424
Raxmonova Feruza Musakulovna	
Turizm sohasida investitsion faoliyat: nazariy asoslar va amaliy yo'nalishlar.....	428
Ergashev Durdonaxon Aziz qizi	
Qashqadaryo viloyatida barqaror turizmning rivojlanish tendensiyalari va mavjud muammolar tahlili.....	432
Suyunova Dilnoza Mexridin qizi	
Iqtisodiy rivojlanish jarayonida investitsion resurslarning mutanosib taqsimlanishi: samaradorlik va ustuvor yo'nalishlar.....	436
Otaboyev Feruzbek Oybek o'g'li	
Xususi banklar faoliyatini rivojlantirishda raqamli texnologiyalarning moliya bozoriga ta'siri	441
Abduqahhorov Asilbek Ahror o'g'li	
Mehnat resurslari tushunchasi, tarkibi va uning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati.....	447
Kobilova Zebo Bobokulovna	
Xorijiy davlatlar tajribasida moliyaviy siyosatning makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashdagi roli.....	453
Jabborova Dilafruz	
The impact of exchange rate policy on the financial-monetary system and economic growth.....	459
Raxmanova Laylo Baxodirovna	
Современные вызовы и модельные подходы к обеспечению конкурентоспособности банковской системы Узбекистана.....	464
Юлдашева С.Ш.	
Iqtisodiyotni innovatsion rivojlantirishda soliq mexanizmidan samarali foydalanish yo'llari	470
Ishimova Mohinur Absalomovna	
Innovative pathways for advancing sustainable tourism in Uzbekistan.....	477
Feruz Karimov	

Tijorat banklarida biznes subyektlari faoliyati samaradorligini oshirishda raqamli texnologiyalardan foydalanish yo'llari.....	482
Mirpulatova Luiza Mansurovna	
O'zbekistonda sanoat zonalarining rivojlanish bosqichlari va huquqiy-me'yoriy asoslari	488
Vafoyev Akmal Ikromovich	
Qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan samarali foydalanishda Germaniya tajribasi	493
Pardayeva Maftuna Ulug'bek qizi	
Korxonalar moliyaviy faoliyati bo'yicha auditorlik risklarini xalqaro standartlar asosida baholash	497
Shirinov Uchqun Abduxalilovich, Abduxalil-zoda Ra'no Muzaffar qizi	
Ishlab chiqarish xarajatlarining tarkibi va ularni pasaytirish usullari	501
Sodiqov Mirahror Abbos o'g'li	
O'zbekiston Respublikasi hududlarini ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda mahalliy budjetlarning ahamiyati.....	509
Sharopov Dilshodjon Raxmatullayevich	
The role of small business enterprises in enhancing the well-being of the population in Uzbekistan	513
Djalilova Shaxlo Ismoiljon kizi	
O'zbekistonda IPOlarni tashkil etish jarayonlari tahlili	518
Alikulov Azamat Tuygunovich	
Kichik sanoat zonalarini faoliyatining iqtisodiy-statistik tahlili (Surxondaryo viloyati misolida).....	522
Ozoda Batirovna Sakiyeva	
Hududlarning innovatsion turistik salohiyatini rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish	528
Xaitov Oxunjon Nomoz o'g'li	
Integrating circular economy principles in marketing and operations of grape export companies for green transition.....	534
Usmonova Diyora Mahmud kizi	
Foreign experiences of improving the quality of services in the field of tourism.....	541
Raxmonov Siyovush Turob ugli	
Z avlodining iste'dodli vakillari uchun raqobat: davlat boshqaruvi sektorining maqsadga yo'naltirilgan raqamli avlodni jalb etish strategiyalari.....	546
Nosirova Shaxzoda Bohodir qizi	
O'zbekiston Respublikasida uglerod solig'ini joriy etish orqali soliq ma'muriyatchiligini takomillashtirish va yashil iqtisodiyotga o'tishni jadallashtirish imkoniyatlari: ekologik, iqtisodiy va institutsional yondashuv	560
Jo'rayev Ahmad Saitnazar o'g'li	
Tijorat banklari reytingiga ta'sir qiluvchi asosiy moliyaviy ko'rsatkichlar tahlili.....	566
Karabayev Nodir Abduhamidovich	
Budjet tashkilotlarida tuziladigan moliyaviy hisobotlarning ahamiyati.....	578
Norqulova Qutlug'nigor Oloviddinovna	
Методы и критерии оценки эффективности конкурентоспособности предприятия	582
Хусейнов Рахим Али оглы	
Zamonaviy HR texnologiyalarining korxonalar samaradorligiga ta'siri: "O'zbekiston temir yo'llari" AJ tajribasi.....	589
Xursanova Gulshan Ravshan qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida innovatsion menejment strategiyalarining samaradorligini oshirish yo'llari	593
Pulatova Dildora Abdushukurovna	
Oliy ta'lim tizimida raqamli texnologiyalarni qo'llashning bugungi kunda o'rni va ahamiyati.....	600
Xolmirzayeva Gulruxsor Maxammetovna	
Интеграция информационно-коммуникационных технологий в зеленую экономику: цифровые технологии для устойчивого развития.....	604
Бозорова Ирина Жуманазаровна	

Xorijiy mamlakatlarda tadbirkorlik subyektlari tomonidan mahalliyashtirish asosida mahsulot ishlab chiqarishning o'ziga xos jihatlari	608
Mirzabaev Xusniddin Muxamadjonovich	
Цифровизация зеленой экономики: синергия технологий для устойчивого будущего	616
Мухамадиева Кибриё Баходировна, Умарова Надира Рахмановна, Шарипова Зулфия Шокиржоновна, Эшпулатова Хусния Мирғолиб кизи	
O'zbekistonda to'qimachilik mahsulotlari bozori va rivojlanishi	621
Alimxodjayeva Nargiza Elshodovna	
Samarqand viloyatida tikuv-to'qimachilik sanoatining rivojlanish holati va ishlab chiqarish hajmining prognozi.....	629
Ikramova Taxmina Latifovna	
Повышение эффективности управления рисками в проектах государственно-частного партнерства в сфере услуг	639
Айтбаева Гульзада Куанышбаевна	
Surxondaryo viloyati iqtisodiy o'sish darajalarini ekonometrik modellashtirish	645
Pardayeva Ma'rifat Muzaffarovna	
Зарубежный опыт развития экономики ресурсно-сырьевых регионов: модели диверсификации и возможности адаптации.....	654
Севара Кахрамоновна Хакбердиева	
Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirishning ahamiyati	658
Abduvoxidova Mohinur Akmalovna	

XIZMAT KO'RSATISH SOHASIDA RAQOBATBARDOSHLIKNI OSHIRISHNING AHAMIYATI

Abduvoxidova Mohinur Akmalovna

Sharof Rashidov nomidagi Samarqand davlat universiteti doktranti

ORCID:0009-0004-1137-8460

Email: mohinur_1998@icloud.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada aholining xizmatlar bilan ta'minlanganligini ifodalaydigan ko'rsatkich boshqa, yuqorida qayd etilgan ko'rsatkichlarni amalda qo'llash orqali olinadigan xulosalarga qaraganda, muhimroq ilmiy natijalarni keltirib chiqarishi bilan ahamiyatli ekanligiga alohida e'tibor qaratilgan. Mazkur ko'rsatkich nafaqat makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tarkibida xizmatlarning ulushini, balki soha yoki tarmoqning samaradorligini ham ifodalaydi. Agar xizmat ko'rsatish sohasi aholining xizmatlar bilan ta'minlanganligini ifodalaydigan ko'rsatkichlar orqali tahlil qilinsa, sohaning samaradorligini va bandlikni oshirish imkoniyatlari aniqlanishi bo'yicha aniq takliflar berilgan.

Kalit so'zlar: aholi, samaradorlik, raqobatbardoshlik, raqobat, bozor, xizmat, sifat, xizmat ko'rsatish, soha, milliy iqtisodiyot, tarmoq, xodim.

Abstract: This article examines the importance of the service delivery indicator, which yields more significant scientific conclusions than those obtained using the other indicators mentioned above. This indicator reflects not only the share of services in the structure of macroeconomic indicators but also the efficiency of a sector or industry. Analyzing the service sector through service delivery indicators allows for the proposal of specific solutions for identifying opportunities to improve sector efficiency and employment.

Key words: population, efficiency, competitiveness, competition, market, service, quality, provision of services, industry, national economy, network, employee.

Аннотация: В данной статье рассматривается значение показателя предоставления услуг населению, приводящее к более важным научным выводам, чем выводы, полученные при использовании других упомянутых выше показателей. Этот показатель отражает не только долю услуг в структуре макроэкономических показателей, но и эффективность сектора или отрасли. Анализ сферы услуг через показатели предоставления услуг позволяет предложить конкретные решения по выявлению возможностей повышения эффективности сектора и занятости.

Ключевые слова: население, эффективность, конкурентоспособность, конкуренция, рынок, услуга, качество, оказание услуг, промышленность, национальная экономика, сеть, работник.

KIRISH

Xizmat ko'rsatish sohasining jadal sur'atlar bilan rivojlanayotgani va uning mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotidagi mavqeining tobora mustahkamlanayotgani, mamlakat milliy iqtisodiyoti taraqqiyotning quyi-roq bosqichidan yuqoriroq bosqichiga, ya'ni industrial jamiyatdan postindustrial jamiyat tomon tez rivojlanib borayotganidan dalolat beradi. So'nggi 20-yil mobaynida ushbu sohaga kiritilgan investitsiyalar hajmi 8,4 martaga, band bo'lganlar soni esa 2,1 martaga ko'paygani fikrimizning yorqin dalilidir¹.

Postindustrial jamiyat darajasiga ko'tarilgan har qanday mamlakatda taraqqiyot sur'atlari, birinchi navbatda, xizmat ko'rsatish sohasida erishilgan yutuqlar bilan belgilanar ekan, ushbu soha va uni jadal rivojlantirishning nazariy hamda amaliy muammolariga oid ilmiy tadqiqotlar ko'lami kengayib, tobora takomillashib bormoqda.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Jahon amaliyotida uzoq yillar davomida xizmatlarga oid ko'p sonli chuqur nazariy tadqiqotlar o'tkazilgan va ularning natijasida turli ilmiy qarashlar hamda fikr-mulohazalar shakllangan. Turli davrlarda faoliyat ko'rsatgan olimlarning xizmatlar to'g'risidagi ilmiy qarashlari tahlili shuni ko'rsatadiki, xizmatlar to'g'risida muayyan nazariy

1 O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlari. O'zbekiston respublikasi davlat statistika qo'mitasining rasmiy sayti. Kirish yo'li: www.stat.uz.

qarashlar mavjud bo'lsa-da, ular fanning mustaqil sohasi sifatida yakunlangan xususiyatga ega emas. Iqtisodiy adabiyotlarda xizmatlar tushunchasining ilmiy asoslangan izohi yo'q, olimlar o'rtasida xizmatlarning tasniflanishi bo'yicha yagona fikr hanuz shakllanmagan.

Xizmat ko'rsatish sohasiga oid ayrim fikr-mulohazalar va ilmiy qarashlar tarixi uzoq o'tmishga borib taqaladi. O'tmishdan bizgacha meros sifatida yetib kelgan ilmiy qarashlar orasida xizmatlarni inson iqtisodiy faoliyatining alohida va o'ziga xos sohasi, noz-ne'mat turi sifatida talqin etish hamda tizim shakliga keltirish borasidagi qarashlar aniq shakllanmagan bo'lsa-da, ayrim xizmat turlariga daxldor yondashuvlarni uchratish mumkin².

Iqtisodiy nazariy qarashlarni rivojlantirishga katta hissa qo'shgan va siyosiy iqtisod fanining shakllanishiga asos solgan merkantilistlar (A. Monkreyten (1575–1621) va uning izdoshlari) aynan xizmat va uning mohiyati to'g'risida alohida fikr bildirishmagan. Lekin ular davlat, mamlakat boyligining manbaini moddiy ne'matlar ishlab chiqarish sohasida emas, balki savdo va pul muomalasi sohasida, ya'ni hozirgi zamon ilmiy qarashlariga muvofiq, xizmatlar sohasida izlaganlar. A. Monkreyten o'zining mashhur "Siyosiy iqtisod traktati" (1615) nomli asarida shunday yozgan: «Ayriboshlash unumli mehnatning katta va asosiy qismiga aylangan kundan boshlab, sotuvchilar va tojirlar markaziy muvofiqlashtiruvchi rol o'ynay boshladilar. Foyda ularning asosiy rag'bat bo'lib, uni qo'llab-quvvatlash va himoya qilish davlat zimmasidagi vazifa hisoblanadi»³.

Xizmatlar inson iqtisodiy faoliyatining alohida sohasi sifatida dastlab klassik iqtisodiyot nazariyasi namoyandalari asarlarida shakllana boshladi. Klassik maktab vakillari jamiyat tarixida birinchi bo'lib xizmatlarga nisbatan munosabat bildirgan. Ular xizmatlar tushunchasining mohiyatini ochish hamda ularning tovar shaklidagi noz-ne'matlardan tubdan farqini asoslash maqsadida inson iste'mol qiladigan barcha noz-ne'matlarni ikki turga — moddiy va nomoddiy noz-ne'matlarga ajratgan. Buyuk iqtisodchi A. Smit (1723–1790) xizmat shaklidagi noz-ne'matlarning iqtisodiy mazmunini yanada kengroq ochib berish hamda ularni mamlakat ijtimoiy boyligining manbai sifatida ko'rish masalasini hal etish maqsadida o'zining mashhur "Xalqlar boyligining tabiati va sabablari tadqiqi" (1766) nomli asarida «unumli mehnat» va «unumsiz mehnat» tushunchalari haqida fikr yuritgan⁴.

A. Smit xizmatlar mohiyatiga alohida to'xtalib o'tmagan bo'lsa-da, ularni inson iqtisodiy faoliyatining moddiy ishlab chiqarishdan farq qiladigan o'ziga xos turi sifatida anglagan va shu sababli ularni ijtimoiy boylik tarkibiga qo'shish yoki qo'shmaslik masalasida bu xususiyatni inobatga olish lozimligini ta'kidlagan. Mumtoz maktab asoschilarining fikriga ko'ra, insonning faqat moddiy ne'matlar ishlab chiqarishga qaratilgan faoliyati qiymat yaratadi, xizmat ko'rsatish faoliyati esa yangi qiymat yaratmaydi. Shu bois xizmat sohasida band bo'lganlarning mehnati moddiy ishlab chiqarishda yaratilgan qiymatni o'zlashtirish uchun xizmat qiladi, deb hisoblangan. A. Smit bu haqda shunday yozgan: «Jamiyatning ayrim eng hurmatli tabaqalarining mehnati, xuddi uy xizmatkori mehnati kabi, hech qanday qiymat yaratmaydi va sotilishi yoki mehnat jarayoni tugagandan keyin ham mavjud bo'lishi mumkin bo'lgan biror uzoq muddat xizmat qiladigan predmet yoki tovarda gavdalanmaydi... Masalan, podshoh o'zining amaldorlari, zobitlari, butun armiya va floti bilan birgalikda unumsiz mehnat xodimlarini tashkil etadi... Ayrim eng muhim kasblar bilan bir qatorda ruhoniylar, huquqshunoslar, shifokorlar, yozuvchilar, aktyorlar, masxarabozlar, musiqachilar, raqqosalar va boshqalar ham unumsiz mehnat sohiblari qatoriga kiritilishi kerak»⁵.

Xizmatlar to'g'risida yuqorida zikr etilgan ilmiy qarashlarning zamonaviy nazariya shakllanishida olamshumul ahamiyatga ega ekanini qayd etish bilan birga, prof. M. M. Muxammedov bu konsepsiyada ayrim kamchiliklar borligini ta'kidlaydi. Uning fikriga ko'ra, bozor iqtisodiyoti sharoitida ne'mat yaratishga qaratilgan har qanday mehnat, shu jumladan xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lganlarning mehnati ham qiymat va iste'mol qiymatini (nafililikni) yaratishga qodir. Olimning ta'kidlashicha: «Inson iste'moli uchun zarur bo'lgan har qanday noz-ne'mat (moddiy yoki nomoddiy bo'lishidan qat'i nazar), ishlab chiqarishga sarflangan mehnat jamiyat uchun foydali, samarali va unumli hisoblanadi hamda ijtimoiy boylik tarkibiga albatta kiritilishi lozim»⁶.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqolada xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlikni oshirish ahamiyatini chuqur tahlil qilish uchun kompleks yondashuvlar qo'llanildi. Birinchidan, mavzuga oid ilmiy nazariyalar, strategik hujjatlar va xorijiy tajribalar ilmiy-abstrakt hamda kontseptual tahlil asosida umumlashtirildi. Ikkinchidan, sistemali va funksional tahlil orqali raqobatbardoshlikni oshirishning mavjud holati baholandi. Uchinchidan, taqqoslama tahlil asosida rivojlangan davlatlar tajribasi o'rganilib, milliy sharoitga mos takliflar ishlab chiqildi. Tadqiqot davomida, shuningdek, mantiqiy tahlil, empirik kuzatuvlar va mavjud statistik ma'lumotlardan foydalanildi.

2 Мухаммедов М.М. ва бошқалар. Хизмат кўрсатиш соҳаси ва туризмни ривожлантиришнинг назарий асослари. Монография. -Самарқанд: Zarafshon, 2017. -28 б.

3 Слудковская М. А. Политическая экономия Антуана де Монкретьена (к 400-летию выпуска «Трактата по политической экономии»).//Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика, № 2, 2016, -С.107-118.

4 Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. М.: Эксмо, 2009. – С.104.

5 Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. -М.: Эксмо, 2009. – С.64.

6 Мухаммедов М. М. ва бошқалар. Хизмат кўрсатиш соҳаси ва туризмни ривожлантиришнинг назарий асослари. Монография. -Самарқанд: Zarafshon, 2017. - 316.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xizmat ko'rsatish sohasi mamlakat hamda uning alohida hududlari iqtisodiyotiga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda. Shu bois ushbu soha raqobatbardoshligini ta'minlash dolzarb vazifa hisoblanadi. Xizmatlar bilan ta'minlanganlikni ifodalovchi ko'rsatkich alohida ahamiyatga ega bo'lib, u boshqa ko'rsatkichlarga nisbatan yanada chuqurroq ilmiy xulosalar chiqarish imkonini beradi. Mazkur ko'rsatkich nafaqat makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tarkibida xizmatlarning ulushini, balki sohaning yoki uning alohida tarmoqlarining samaradorligini ham aks ettiradi.

Agar xizmat ko'rsatish sohasini aynan ta'minlanganlik darajasi orqali tahlil qilinsa, sohaning umumiy samaradorligini va bandlik imkoniyatlarini aniqroq baholash mumkin bo'ladi. Bu jarayonda samaradorlik mezoniga mulkdor nuqtai nazaridan emas, balki iste'molchi pozitsiyasidan yondashish maqsadga muvofiqdir. Chunki bozor iqtisodiyoti sharoitida aynan iste'molchi manfaatlari ustuvor ahamiyat kasb etadi. Uning talab va ehtiyojlari xizmatlarning hajmi va sifatini belgilovchi asosiy omil hisoblanadi.

Xizmatlar bilan ta'minlanganlik ko'rsatkichini shakllantirish orqali milliy iqtisodiyot doirasida sohaning umumiy holati hamda alohida tarmoqlarning rivojlanish darajasi yuzasidan xulosa chiqarish imkoniyati yaratiladi. Ushbu ko'rsatkichga quyidagicha ta'rif berish mumkin: xizmatlar bilan ta'minlanganlik ko'rsatkichi – bu xizmat ko'rsatish sohasi yoki uning muayyan tarmog'ida band bo'lgan har bir xodim tomonidan aholiga ko'rsatiladigan xizmatlar hajmini ifodalovchi miqdoriy ko'rsatkichdir.

Mazkur indikator ham ijtimoiy, ham iqtisodiy ahamiyatga ega. Ijtimoiy tomondan u aholining turmush darajasi va ma'naviy rivojlanishi bilan bog'liq bo'lsa, iqtisodiy tomondan sohaning samaradorligi va natijadorligini belgilaydi.

Xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasini aniqlash uchun quyidagi asosiy ko'rsatkichlardan foydalanish tavsiya etiladi:

- doimiy aholi soni;
- sohada band bo'lganlar soni;
- tarmoqda band bo'lganlar soni;
- soha va tarmoq xodimlarining malaka darajasi.

Shuningdek, xizmat ko'rsatish sohasini baholashda samaradorlik va sifatni belgilovchi hamda ichki bog'liqliklarni aks ettiruvchi qo'shimcha ko'rsatkichlardan ham foydalanish mumkin.

1. Aholining xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasini hisoblash quyidagi formula yordamida aniqlanadi:

$$A_{xbtd} = \frac{A_s - XKS_{ba}}{XKS_{ba}}$$

Bu yerda:

A_{xbtd} — aholining xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasi;

A_s — aholi soni;

XKS_{ba} — xizmat ko'rsatish sohasida band axoli soni.

Keltirilgan formula yordamida xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lgan bir kishiga mamlakat aholisining necha kishisi to'g'ri kelishi aniqlanadi.

2. Aholini xizmat ko'rsatish sohasining muayyan bir tarmog'idagi xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasi. Buni aniqlaydigan ko'rsatkichni hisoblash uchun quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$A_{xbtdt} = \frac{A_s - XKS_{mt.ba}}{XKS_{mt.ba}}$$

Bu yerda:

A_{xbtdt} - aholining xizmat ko'rsatish sohasining muayyan tarmoqlari bilan ta'minlanganlik darajasi;

A_s - aholi soni;

$XKS_{mt.ba}$ — xizmat ko'rsatish sohasining muayyan bir tarmog'idagi band xodimlar soni.

Keltirilgan formula yordamida esa xizmat ko'rsatish sohasining muayyan bir tarmog'ida band bo'lgan bir kishiga mamlakat aholisining necha kishisi to'g'ri kelishi aniqlanadi.

3. Aholini sifatli xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasini aniqlaydigan ko'rsatkichni hisoblashda quyidagi formuladan foydalaniladi:

$$A_{sxbtd} = \frac{A_s - XKS_{mxs}}{XKS_{mxs}}$$

Bu yerda:

A_{sxbtd} - aholining sifatli xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasi;

A_s - aholi soni;

XKS_{mxs} - xizmat ko'rsatish sohasidagi malakali (oliy ma'lumoti) xodimlar soni.

Keltirilgan formula yordamida xizmat ko'rsatish sohasida faoliyat yuritayotgan oliy ma'lumotli bir xodimga mamlakat aholisining nechta kishisi to'g'ri kelishi aniqlanadi. Ushbu ko'rsatkich orqali xizmat ko'rsatish sohasi tarmoqlaridagi malaka darajasini ham baholash imkoniyati yaratiladi. Xizmat ko'rsatish sohasini yangi uslubiy yondashuv asosida tahlil qilish natijasida muhim ilmiy xulosalar chiqarish mumkin. Masalan, agar xizmat bilan ta'minlanganlikni ifodalovchi ko'rsatkichlarda bir xodimga to'g'ri keladigan aholi soni ko'p bo'lsa, bu sohani yanada rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Aksincha, tarmoqda bir xodimga to'g'ri keladigan aholi soni kam bo'lsa, bu xizmatlarning samaradorligi va sifati ortib borayotganidan dalolat beradi. Biroq bir xodimga aholi sonining ortib ketishi xizmat ko'rsatish jarayonini qiyinlashtirib, sifatning pasayishiga olib kelishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Umumiy xulosa sifatida ta'kidlash joizki, aholining xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasi orqali uning turmush darajasini ham baholash mumkin. Yuqorida qayd etilganidek, agar bir xodimga to'g'ri keladigan aholi soni ko'p bo'lsa, bu aholining turmush darajasi pastligini anglatadi. Aksincha, bir xodimga to'g'ri keladigan aholi soni kamaygan sari aholining turmush darajasi yuqorilab boradi. Xizmat ko'rsatish sohasida band bo'lganlar sonining ortishi natijasida esa bir xodimga to'g'ri keladigan aholi soni qisqaradi.

Shunday qilib, xizmatlar bilan ta'minlanganlik darajasi makroiqtisodiy ko'rsatkichlar tizimida muhim ahamiyat kasb etib, xizmat ko'rsatish sohasi faoliyatini kompleks tahlil qilish va baholash imkonini beradi. Mazkur ko'rsatkich yordamida mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti uchun quyidagilarni aniqlash mumkin:

- milliy iqtisodiyotda xizmat ko'rsatish sohasining holati;
- aholining turmush darajasi va ko'rsatilayotgan xizmatlar sifati;
- xizmat ko'rsatish sohasida yangi ish o'rinlari yaratish imkoniyati;
- xizmat ko'rsatish sohasining samaradorligi.

Demak, xizmatlar bilan ta'minlanganlikni ifodalovchi ko'rsatkichlar xizmat ko'rsatish sohasi faoliyatini baholashda asosiy metodologik vositalardan biri sifatida alohida ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Mirziyoyev Sh.M. «Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash – yurt taraqqiyoti va halq farovonligining garovi». – T.: «O'zbekiston», 2017. – 48 b.
2. Пардаев М.Қ., Исроилов Ж.И., Гаппаров А.Қ. Хизмат кўрсатиш соҳасида иқтисодий таҳлилни такомиллаштириш муаммолари. Рисола. Самарқанд. «Зарафшон», 2009. - 66 б. - 4,1 б.т.
3. Пўлатов М.Э., Мирзаев Қ.Ж., Султонов Ш.А., Шавқиев Э. Глобал иқтисодий ривожланиш (туризм иқтисодиёти). Ўқув қўлланма.Т.: Фан ва технология, 2018. – 296 б.
4. Пўлатов М.Э. Интеллектуал капитал ҳисоби ва таҳлили: назария ва амалиёт масалалари. Монография. – Т.: Иқтисодиёт, 2012. – 166 б.
5. М.Е.По'латов, К.Ж. Мирзаев, Т.С.Шарипов, С.Б. Бобоқулов, Ш.С.Шарифов. Иқтисодий о'сish /Darslik/ Samarqand.: SamISI, "STAP-SEL" MChJ. Nashriyot-matbaa bo'limi, - 2023 y. 456 b.
6. К.Ж. Мирзаев, С.Б. Бобоқулов, В.К. Janzakov. Raqamli iqtisodiyot. /O'quv qo'llanma/ Samarqand.: SamISI, "STAP-SEL" MChJ. Nashriyot-matbaa bo'limi, - 2022 y. 288 b.
7. Қувондиқов Ш.О. Хизмат соҳасида оилавий тадбиркорлиқни ривожлантириш муаммолари. Иқтисод фанлари номзоди дис. автореферати. Самарқанд: СамИСИ, 2008.- 23 б.
8. Muratov R.S., Djalolova I.A., Oripov S.Sh. Korxona iqtisodiyoti. Darslik– Toshkent, 2021- 35-b.
9. Мухаммедов М.М. ва бошқалар. Хизмат кўрсатиш соҳаси ва туризмни ривожлантиришнинг назарий асослари. Монография. -Самарқанд: Zarafshon, 2017. -28 б.
10. Ozodbek, J. (2023). CREATING AN ACCEPTABLE INVESTMENT ENVIRONMENT IS ONE OF THE IMPORTANT CONDITIONS OF STATE POLICY. British View, 8(4).
11. Shukhratovch, J. O. (2023). INVESTMENTS IN INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT IN UZBEKISTAN: TRANSPORT NETWORKS, ENERGY, AND COMMUNICATIONS. IJTIMOIY FANLARDA INNOVASIYA ONLAYN ILMIY JURNALI, 3(5), 209-227.
12. Safarov, Bahodirhon, and Djumaqulov O. Sh. "Tourism industry development is increasing, new jobs will increase incomes and living standards." Архивариус 2 (47) (2020): 105-107.
13. Слудковская М. А. Политическая экономия Антуана де Монкретьена (к 400-летию выпуска «Трактата по политической экономии»).//Вестник Московского университета. Серия 6. Экономика, № 2, 2016, -С.107-118.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>